

De Ark Ede Toerusting in het seizoen 2018 - 2019

Aantekeningen bij de toerustingsdienst op
zondag 10 maart 2019

7. Boos

n.a.v. Psalm 22

Genre

Psalm 22 wordt een klaaglied of een lijdenspsalm genoemd. En dat is te begrijpen. Want David beschrijft met sterke woorden en heftige beelden belabberde omstandigheden waarin hij verkeert. En de Kerk verbindt deze Psalm met het lijden van de Here Jezus (zie onder). Maar de vraag is, of deze typering helemaal terecht is. Want er klinken ook andere klanken. De klachten in dit lied gaan namelijk gepaard met een diep innerlijk vertrouwen op de HERE God. En halverwege (vs. 22, 23) verandert de toon. De Psalm gaat zelfs over van een klacht in lofprijzing. Evenals in andere lijdenspsalmen (bijvoorbeeld Psalm 51 en 69) is niet alleen sprake van nood, ellende, benauwdheid, lijden, doodsgevaar en ondergang. Telkens gloort er hoop. En zij wekt verwachting! In een Psalm als deze zien wij onbeschrijfelijk en hevig leed, maar geen *uitzichtloos* lijden. Als een mens roept naar God (vs. 3, 6), sterker: schreeuwt naar de HERE (vs. 2), dan is dit altijd vanuit de verwachting (hoe aangevochten en onzeker ook). God biedt perspectief. Hij geeft uitkomst. Het is niet tevergeefs om tot Hem te roepen. Ik zou Psalm 22 dan ook niet slechts willen typeren als een lijdenspsalm, maar vooral als uiting van vertrouwen. Het is de vraag of de titels die boven deze psalm geplaatst zijn (samengevat in woorden als: eenzaam, verlaten, boos) de volledige inhoud correct weergeven.

Rabbin Hirsch ontleedt het woord 'lama' (vs. 2) dat betekent 'waarom, waartoe' en zegt dat er staat 'lema' (zie ook Markus 15:34 en Mattheus 27:45 in de Willibrordvertaling, conform Griekse tekst). Dat betekent: 'Om welke reden laat U mij in de steek'. Rabbin Abraham Twerski legt uit: 'Als een zieke een zware operatie moet ondergaan, ziet hij daar natuurlijk wel tegenop. Maar als hij of zij weet dat het naar genezing zal leiden, wordt het al minder belastend.' Als je deze Psalm zo bekijkt, is het geen klacht over het verlaten worden, maar een van vertrouwen in God en de wens al deze ellende te begrijpen. Want al heel snel na het zware begin, kijkt de psalmdichter in vers 4 t/m 6 naar de voorouders, die op God vertrouwden. Weer wordt er even geklaagd in vers 7 t/m 9, om dan in vers 10 weer te vertellen hoe nabij God was vanaf de geboorte. Hoewel Psalm 22 volgens deze exegese eerder als een psalm van hoop dan een van wanhoop moet worden gezien, spreekt er tevens uit dat het geen zonde is om te klagen. Ook de Talmoed (= Joodse verklaring) zegt dat de mens in zijn wanhoop niet schuldig is als hij zich diep beklaagt. Door te zeggen: 'U hielp wel mijn voorouders, waarom helpt U mij dan niet', laat de zanger horen dat hij God vertrouwt.

Aanhel

Sommige geleerden zeggen dat het eerste vers van psalm 22 een verwijzing is naar het Joodse volk, dat vergeleken wordt met een liefhebbende hinde die zeer is toegewijd aan zijn speciale kameraad. Andere geleerden zeggen dat de belofte van de dageraad van Gods redding het volk Israël sterk maakt, zelfs in de donkerste nacht van de bittere ballingschap. Met de 'Ajèlèt Hasjagar' wordt volgens sommige geleerden een bijzonder muziekinstrument bedoeld. Weer anderen denken aan een melodie.

Het eerste vers verwijst ook symbolisch naar Esther, want het begint met de woorden: voor de koorleider, op de 'Ajèlèt Hasjagar'. Dat is volgens de Talmoed een verwijzing naar Esther. Zoals de ochtendster het einde van de nacht aankondigt, zo kondigde het wonder van Esther het laatste wonder uit de bijbel aan. 'Ajèlèt Hasjagar' kan ook vertaald worden als 'op de wijs van Hinde van de dageraad'. Vooruitlopend op het inhoudelijke van deze psalm legt de bekende rabbin Samson Raphael Hirsch uit: 'Ajèlèt Hasjagar' verwijst naar de ochtendster, naar het heldere licht van de dageraad. Want juist voor het aanbreken van de dag is het op z'n donkerst, maar men weet dat dit donker spoedig verdreven zal worden door het licht van de dageraad, licht dat steeds sterker wordt.' Volgens deze rabbin is het openingsvers daarmee al een voorbode voor vers 23. Want dit vers is een keerpunt in de jammerklacht van de psalm.

Inhoud

In welke concrete situatie de Psalm is ontstaan, wordt niet vermeld. Het leven van dichter David kent tal van dieptepunten. De Joodse geleerde Kimchi verbindt deze Psalm met de periode van het complot van Haman (zie ook hierboven). Israël zingt deze Psalm tijdens het Poerumfeest, Volgens Calvijn vat David hier alle vervolging onder Saul samen. Ellende die David overkwam omdat hij gezalfd was tot koning over Israël. Daarom is dat ook zo heftig. Wij lezen van smaad, spot en verachting (vss. 7-9). De tegenstanders jagen David op als een brullende leeuw (vs. 14, 22), bedreigen hem als een kudde stieren van Basan (vs. 13, een bekend en sterk ras), als honden omsingelen zij hem (vs. 17). Er is sprake van ziekte en lichamelijke aftakeling (vs. 15). Zijn vijanden kijken met leedvermaak naar hem (vs. 18).

Tussen de regels door klinken ook steeds woorden van hoop. David beroept zich op Gods aanwezigheid in de geschiedenis. Israëls voorouders (specifiek aartsvaders?) hebben de HERE vertrouwd en zijn daarin niet teleurgesteld

(vss.5,6). En David belijdt zelfs dat al Gods aanwezig was in zijn leven nog voordat hij was geboren (vss. 10,11). Kortom: van jongs af heeft God hem gesteund. Deze ervaringen van vroeger geven hem steun voor nu en hoop voor straks.

De switch in de verzen 22 en 23 valt op. De vertalingen lopen uiteen. Vast staat dat er een omslag plaatsvindt. Zoals vaker voorkomt in de Psalmen: 'zomaar' slaat de stemming om. De wending is zo groot, dat sommigen veronderstellen dat er oorspronkelijk sprake is van twee psalmen die later samengevoegd zouden zijn. Toch beschouwen de meeste uitleggers Psalm als eenheid. David verwoordt in dit lied wat hij in de loop van de tijd meemaakt. Hij tekent de diepte van de ellende, vertelt hoe hij zijn nood uitstort voor God (vs. 3) en getuigt vervolgens van de mooie verlossing die de HERE hem geeft (vs. 25). Je zou kunnen spreken van een eerlijke Psalm: alle facetten van geloven en leven komen aan de orde. Een echt levenslied!

Zo eindigt de Psalm met een lofprijzing. David belooft de Naam van de HERE God groot te maken. Dit getuigenis zal zelfs de verste volken van de aarde bereiken: zij zullen zich bekeren (vs. 28). Een bijzonder missionair perspectief – zending in Psalm 22. Daarnaast schetst David een profetisch perspectief: een royale maaltijd. 'De zachtmoedigen zullen eten en verzadigd worden...' David zal zijn gelofte betalen in tegenwoordigheid van hen, die God vrezen (vs. 26). Waarschijnlijk gaat het om een dankoffer in het heiligdom, waar een maaltijd voor arme mensen aan is gekoppeld (vgl. voor de maaltijd bijvoorbeeld Jesaja 25:6 e.v., Openbaring19:6 e.v.). Psalm 22 kent een wonderlijke wending die getuigt van een ongedacht heerlijke verlossing van Gods kant. Hij keert de rouwklacht om in een vreugdedans.

Vervulling

Wat Jesaja 53 onder de profetieën is, is Psalm 22 onder de Psalmen. Er is geen Psalm die ons aan zoveel momenten in het lijden van de Here Jezus Christus doet denken als dit lied. De uitroep 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?' (vs. 2), is het vierde kruiswoord (zie Marcus 15:34 en Mattheüs 27:46). De spot van de omstanders en het schudden van hun hoofd (vs. 8) lezen wij in Mattheüs 27:29,39 en Lukas 23:35. Het belachelijk maken van iemand die op God vertrouwt en zich daarom maar tot God moet richten om gered te worden (vs. 9), vinden wij terug in de bespottung van Jezus (Mattheüs 27:43). Davids handen en voeten worden doorboord (vs. 17) – dit doet direct denken aan Jezus' concrete kruisiging (Lukas 23:33 en Johannes 19:18). Het verdelen van kleding (vs. 19) wordt door alle evangelisten van Jezus verteld (Mattheüs 27:35, Marcus 15:24, Lukas 23:34 en Johannes 19:24). De auteur van de brief aan de Hebreëen verbindt Psalm 22 met Jezus, Die Zich er niet voor schaamt om hen die Hij gered heeft door Zijn lijden, Zijn broeders te noemen (Hebreëen 2:12 is een citaat van Psalm 22:23).

De bekende Joodse nieuw-testamenticus Pinchas Lapide legt uit dat het beroemde tweede vers in de mond van Jezus niet bedoeld was als klacht tegen zijn Schepper, want dat paste helemaal niet in Zijn karakter of Zijn godsvertrouwen. In tegendeel: Jezus gaf aan Zijn leerlingen, die naar Zijn executie kwamen om Hem te steunen, nog een laatste les: 'Vertrouw op God. Hij laat niemand in de steek'. Het zou zelfs kunnen zijn dat Hijzelf vanwege alle pijn niet verder kon praten, maar dat zij de hele Psalm gezamenlijk (verder) hebben geciteerd.

Naast het tweede deel van Psalm 22 kunnen wij ook het evangelie van Pasen leggen (vgl. Lukas 24:36-23, Johannes 20:19-31, 21:1-14). De opgestane Jezus staat tussen Zijn broeders (zie vs. 23), om de naam van de HERE te verkondigen in het midden van de gemeente (vs. 26). Er wordt gegeten en er is volop vreugde.

Gespreksvragen

1. Welke titel (emotie) zou jij na zorgvuldige lezing boven deze Psalm zetten?
2. Verdiep je eens in het leven van David. Noem enkele situaties waar hij aan zou kunnen denken bij het schrijven van Psalm 22. Wat leer jij daarvan? Welke brullende leeuwen, sterke stieren en bijtende honden signaleer jij? Deel zulke momenten met elkaar.
3. David/Israël verwijst naar het geloof van de vaders (zie vers 5). Welke rol speelt het geloofsvertrouwen van het voorgeslacht in jouw leven? Denk hierbij aan je ouders, grootouders en aan verhalen uit de kerkgeschiedenis. In hoeverre stempelt deze traditie jouw geloven?
4. Vervolgens kijkt David terug naar zijn geboorte. Ook toen was God er. Sterker: zelfs al daarvoor. Vergelijkbare noties staan in Psalm 139 (zie vorige studie: Gekend). Wat roepen deze woorden bij jou op?
5. Aan het einde van de Psalm wordt de blikrichting naar voren getrokken: de toekomstige generatie komt in het vizier (zie vers 31). Wat betekent dit voor jou?
6. N.a.v. de verzen 28 en 30 zou je Psalm 22 een missionair lied kunnen noemen. Wat zegt dit voor Israël, kerk en gemeente in onze tijd?
7. In het avondmaalsformulier staat dat de Here Jezus 'Zich met lichaam en ziel aan het kuishout vernederd heeft en tot in de allerdiepste smaad en angst voor de hel met luide stem riep: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?", opdat wij door God aangenomen en nooit meer door Hem verlaten zouden worden. Wat roept deze formulering bij jou op?
8. Houdt de zogenaamde 'waarom-vraag' jou (veel) bezig? Hoe ga je hier mee om? Heeft deze vraag een plaats in jouw gebed? Herken je de wending bij David (vers 22)?

